

een project

STORING

Theater over televisie op de basisschool

TeJAter TeNEEter speelt mét en vóór kinderen in het basisonderwijs.

Het is pedagogisch theater, dat zich ten doel stelt het publiek, de kinderen, te motiveren en te stimuleren van hun ervaringen te leren. Het bijzondere is, dat dit plaatsvindt binnen het onderwijs. Al spelend worden de ervaringen van de leerlingen centraal gesteld. Het gaat over dingen die kinderen zelf meemaken of zouden kunnen meemaken. En over wat ze daar zoal van vinden.

De uitgangssituatie vormt het tv-kijken thuis, daarna volgt een ontdekkingsstocht naar hoe en door wie die tv-programma's gemaakt worden en ook naar het waarom ervan. Al met al geeft TeJAter TeNEEter met de beschrijving van dit theaterproject een voorbeeld van hoe leren amusant en amusement leerzaam kan zijn.

In het basisonderwijs hoor je vaak: 'Tv, daar blijf ik vanaf. Tv is slecht voor kinderen, maar als je erover begint, komen de verhalen los over hoe mooi en leuk het gisteren weer was en er komt geen eind aan. Wat kan ik kinderen nou leren over tv?'

Het blijkt een onderwerp dat leerkrachten vaak omzichtig mijden. Er wordt wel eens een kwartiertje gepraat over wat er gisteren op de tv was, als een soort ontlading. Maar daar blijft het meestal bij, men kan immers niet zoveel tegenover het machtige media-apparaat.

Tv speelt echter een grote rol in het leven van de kinderen. Ze kijken ernaar, kijken ernaar uit, praten erover, scheppen erover op, kopen allerlei dingen die ze van de tv kennen, spelen het na ... Meestal gebeurt dat evenwel allemaal buiten de

school om. Televisie-ervaringen blijven buiten de klas. Een groot en ingrijpend deel van de ervaringswereld blijft zo buiten de school. Wat kinderen van tv weten, komt vaak niet verder dan de schone schijn. Nauwelijks bestaat het besef dat tv gemaakt wordt door mensen. Mensen die daar bedoelingen mee hebben. Dat de opzet van tv-uitzendingen is mensen iets te leren, ze te amuseren of te informeren. En dat het daarom van belang is ons af te vragen wat voor amusement we voorgeschoteld krijgen, wat ons wordt geleerd en waarom ... We realiseren ons, dat de tv veel doet met kinderen waar wij en toch zeker zij zelf zich niet van bewust zijn. Daarom wordt het des te belangrijker stil te staan bij dat kastje, achter de façade van dat glimmende glas te leren kijken. Daarom gaan we met de voorstelling 'Storing' en

in het project *op onderzoek uit naar de wereld van de tv*.

De voorstelling

Storing is het verhaal van Ineke, 12 jaar, haar broertje Jeroen, 11 jaar, hun moeder Els en vader Wim Sanders.

Bij Jeroen en Ineke thuis wordt veel tv gekeken. Ineke is weg van pop-programma's. Zelf zingt ze ook graag. Jeroen kijkt graag naar politiefilms en ook naar pop-programma's. Hij vindt vooral gitaarmuziek goed. Hij heeft zelf een gitaar en kan, als hij hard oefent, liedjes van Toppop naspelen.

Vader Wim kijkt heel veel tv als hij thuis is. Meestal de hele avond. Moeder Els houdt ook wel van tv-kijken. Toch vindt ze het vaak ongezellig dat er door de tv niet meer met elkaar gepraat wordt. En ze vindt het vervelend dat Wim de klusjes in huis laat liggen en zo weinig aandacht aan de kinderen besteedt.

Naar de Bella Bloem Show kijken ze allemaal graag.

Op een avond kondigt Bella Bloem aan dat ze opnieuw jong talent een kans wil geven in haar show: 'Kun je zingen, ben je jonger dan 16 jaar, stuur dan gerust een kaartje.'

Ineke voelt er wel wat voor. Ze haalt Jeroen over. Zij kon toch zingen en Jeroen kon dan de begeleiding verzorgen. Ze zouden hun liedje 'Darling' kunnen zingen.

En dat is geluk hebben. Ze krijgen bericht dat Jacques de Jager bij hen thuis langs komt om te kijken of ze goed genoeg zijn. Vreemde man ... Als ze net goed en wel met hun liedje begonnen zijn, zegt hij dat hij het wel gezien! heeft. Hij ziet wel wat in die twee smoeltjes ... of ze donderdagmorgen in de studio willen zijn ...

Ineke is er vol van. Ze droomt er die nacht van: een zaal vol klappend en gillend publiek, alsof ze Blondie was, Jacques de Jager ademloos aan haar voeten, geweldig ...

Als ze in de studio komen, krijgen ze van Bella Bloem te horen dat ze niet hun eigen liedje mogen zingen, maar een ander dat speciaal door meneer Jacques vertaald is in het Nederlands. Ze vinden het eigenlijk maar een stom en flauw liedje. Het gaat trouwens allemaal veel minder leuk dan ze gedacht hadden. Er is geen publiek en er zijn geen bekende artiesten. Die stonden allemaal al op de beeldband, zegt Jacques de Jager. Hij is

bovendien niet aardig en wordt gauw kwaad. Bella doet precies wat hij zegt. Op de tv lijkt dat heel, héél anders.

Als de opname bijna af is, houdt Jeroen het niet meer uit. Dat flauwe gedoe. Hij flapt er een grap uit. Jacques wordt flink kwaad. De opname bijna verprutst ...

Dan tot slot nog een interview. Maar ook dat valt tegen. Jacques heeft precies opgeschreven wat ze moeten antwoorden en daar klopt niks van. Als Jeroen dan bij het interview nog een fout maakt, wordt hij prompt door Jacques uit het beeld gehaald, terwijl Bella met Ineke doorgaat.

Na het interview worden ze meteen weggestuurd. Maar als ze buiten de studio zijn, merkt Jeroen dat hij zijn gitaar binnen heeft laten staan.

Ze sluipen terug. Net als Jeroen zijn gitaar wil pakken, horen ze Jacques en Bella vanuit de regiekamer. Jacques is de band van Ineke en Jeroen aan het monteren: hij knipt Jeroen eruit, die vervangt hij gewoon door Frans van der Veldt. Hoe kan dat nou? Jeroen is stomverbaasd. Ineke is ontzettend kwaad. Staat zij met die stomme jongen op de tv. Het liefst zou ze willen huilen.

Als Jacques en Bella weg zijn, blijven Ineke en Jeroen alleen achter in de studio. Daar staat de camera ... Ze zetten hem aan. Ineke krijgt een goed idee. Ze gaat Bella Bloem nadoen. Heel overdreven natuurlijk. Jeroen neemt Jacques de Jager op de hak ... totdat Bella plotseling terug komt. Jeroen en Ineke kunnen nog net op tijd wegduiken. Als Bella weer vertrekt, laat ze de deur van de regiekamer open. En daarbinnen ligt de opname, waar Jacques Jeroen heeft uitgeknipt. Eerst schrikt Ien wel als ze Jeroen daar boven ziet zitten, maar dan ... haalt ze de beeldband die ze net van zichzelf hebben opgenomen: 'ruilen?? ... anders sta ik met die stomme jongen op de tv. Een goeie bak!!'

Thuis hebben ze natuurlijk alles verteld en op de avond van de uitzending is iedereen poepie zenuwachtig. Dan kondigt Bella Bloem aan: 'Het jonge duo, Ineke en Jeroen, met hun nieuwste hit 'Mijn liefje, mijn dotje', applaus!!'

Maar dan ... het is gelukt. Heel Nederland ziet nu hoe Ineke en Jeroen Jacques en Bella voor aap zetten. Hun pret wordt onderbroken als plotse-ling het bordje 'Storing' op de tv verschijnt.

Vanaf de eerste scènes reageren de kinderen met herkenning. Gelach. Verbazing om de echte tv's

die er staan en die zomaar 's morgens reclame uitzenden. En Bella eerst op het scherm en dan in het echt. Als zij voor de zoveelste keer haar show aankondigt, lachen ze haar uit, roepen haar weg, doen haar na. Gefluit en gejoel tijdens de droom van Ineke en meeleven en verontwaardiging tijdens de studiobelevissen. Ze amuseren zich, dat is duidelijk ...

Een project

En dan start het project.

Hoe zo'n project kan verlopen vertellen we hieronder. Eerst even iets over hoe zo'n project georganiseerd is.

In de projecten die meestal zes weken duren, staat naast het spelen met de kinderen over het in de voorstelling aangekaarte thema, ook de begeleiding van de leerkracht centraal. Dat betekent dat we zo'n project samen met de leerkracht opzetten en uitvoeren. Voor het opzetten gebruiken we de eerste week. Daarna komen we vier weken lang twee keer per week in de klas. Iedere les wordt met de leerkracht voorbereid en nabesproken. De laatste week is ingeruimd voor evaluatie, ook met de leerkracht. Hoe een project verloopt is onder meer afhankelijk van wat een leerkracht wil leren en van de interesses van de kinderen. Daarom is ieder project weer anders. Wel kent ieder project in opzet een zelfde inhoudelijke en methodische structuur.

Hieronder doen we verslag van het eerste project dat we naar aanleiding van de voorstelling 'Storing' hebben uitgevoerd.

Een gevecht

Vanaf de start van het project begint het gevecht tussen ons en de kinderen: wat wij willen en wat zij willen. Want dat is niet altijd hetzelfde, ook al zeggen we: we willen hen serieus nemen, hen centraal stellen, op hen ingaan, uitgaan van hún belangen, dat is mooi, maar dat is niet altijd hetzelfde als wat de kinderen willen. Er is een verschil tussen objectieve en subjectieve belangen.

Bijvoorbeeld: tv wordt niet gemaakt naar de (objectieve) belangen van de kinderen. Vaak worden ze misbruikt en wordt ze een rad voor ogen gedraaid. Maar hun subjectief belang is: kijken!! Dat bijt elkaar dus. Daarom is uitgaan van de belangen van de kinderen in conflict met wat de kinderen willen. Niet altijd natuurlijk, maar het is

een gevecht.

Wat hielden onze wensen voor het project met de kinderen nu in?

Aan de ene kant hebben we die vertaald in een inhoudelijke opzet: een plan waarin we een aantal stappen onderscheidde die we in het project wilden doorlopen. Geen strak keurslijf, maar een richtlijn voor onszelf. Om niet te gaan zwemmen in 'we doen wat leuks wat wel zinnig lijkt', maar om gericht ergens naar toe te werken. Wél, en dat is de andere kant, op een plezierige manier. We vonden dat heel belangrijk. Onze positie in het onderwijs, als de gevestigde opvoed(st)er, maakt het ons niet gemakkelijk. Dat is een gevecht om het vertrouwen van de kinderen. Een gevecht ook tegen jezelf, als je hen bijvoorbeeld tot de orde moet roepen, terwijl je zo goed begrijpt dat ze klieren. Je wil geen politieagente worden, maar je wil er ook niet onder door gaan. Een gevecht tegen de school, want je wil het allemaal anders. Dat is een constant proces van zoeken, vallen en opstaan.

Ons plan

In onze globale inhoudelijke lijn, onderscheidde we drie fasen:

— *voor het glas*: aandacht voor situaties rond de televisie in het gezin en bij kinderen onder elkaar: de tv staat altijd aan, hij trekt, hij eist je op, hij zorgt voor ruzie.

We wilden in deze eerste fase de vanzelfsprekendheid van deze dingen doorbreken, erbij stilstaan dat de tv meer doet dan ons amuseren.

— *achter het glas*: een onderzoekje naar de feiten en belangen van de tv-wereld:

- * je hebt niets te vertellen
- * de tv vervalst de werkelijkheid
- * mensen zijn niet belangrijk, het draait om geld.

We hadden het plan om de kinderen te confronteren met Jacques de Jager, de tv-producent, waarin zij gevraagd zouden worden een toneelstukje te maken voor de tv. We stelden ons voor dat toneelstukje in te vullen met het thema 'kinderen en tv-kijken' — ofwel met — 'voor het glas'.

— *weg met het glas*: het opheffen van de scheiding tussen tv-kijken (consumptie) en tv-maken (productie) of, in ieder geval het verkleinen ervan. Dat wil niet zeggen dat we de tv willen afschaffen. Tv bestaat en is op zich een prima me-

dium. Maar door in het project de scheiding tussen consument en producent op te heffen, door samen een programma met de video te maken, kunnen de kinderen inzicht krijgen in het medium en het gebruiken waarvoor zij dat willen.

Het projectverloop

Van het projectverloop, de problemen waar we op gestoten zijn, de oplossingen die we ervoor bedacht hebben, het spelplezier van de kinderen, de rol van de onderwijzer erin, enz., enz., kunnen we in dit korte bestek maar een paar punten aantippen.

We startten het project dus met spelen over situaties die met televisie thuis te maken hebben. Het 'gevecht' waar we het eerder over hadden, bleek na enkele lessen harde realiteit: *ons probleem was, tv is geen probleem voor de kinderen.*

Waar zouden we dan toch een aanknopingspunt vinden om die vanzelfsprekendheid aan de orde te stellen? In gesprekjes met ouders op de ouderavond hadden we gemerkt dat hun ervaring van de tv anders is dan die van de kinderen. Zij ervaren de tv wel (eens) als lastig. Met name de moeders kennen andere behoeftes, wat begrijpelijk is, want zij zitten vaak alleen thuis en tv maakt communicatie onmogelijk. Kinderen van 11-12 jaar hebben geen latente andere verlangens van 'eigenlijk wil ik wel ..., maar ...'. Zij zijn vanaf de wieg met de tv groot geworden. Die is niet meer uit hun leven weg te denken. Dus wat is het subjectieve belang van de kinderen? Gewoon: kijken. We liepen dus keihard tegen het eerder genoemde conflict aan. We zochten koortsachtig naar momenten in de ervaringswereld van de kinderen waarin ze toch ook wel eens last van die tv zouden hebben, omdat daaruit de motivatie zou moeten voortkomen om op onderzoek te willen gaan achter het glas.

Een heleboel conflictjes rond de tv, zoals ook de voorstelling laat zien, spelen zich af tussen de mensen die voor de buis zitten. Bijvoorbeeld ruzie om welk net, tot hoe laat je mag kijken, om wel of geen kleuren-tv, etc. In de meeste gevallen zijn dat problemen rond autoriteit. Uitspelen van deze situaties betekent in feite bezig zijn met autoriteitsproblemen. Helemaal niet onzinnig, maar daar willen we het niet in de eerste plaats over hebben.

Dat de tv aan mensen trekt en hen passief maakt, wordt niet inzichtelijk.

De methodische oplossing voor dit probleem hebben we gezocht in *de handelende tv*. Een van de spelbegeleidsters ging in de klas zitten met haar hoofd in een doos waar *televisie* op stond. De kinderen werden in hun spel geconfronteerd met de tv als rol, die actief meedoet: programma's weergeeft, maar ook mensen aanspreekt: 'Zet me nou aan, waarom kijk je niet? je kunt me toch niet missen!'

Omdat er iets gebeurde tussen de tv en de andere rollen in het spel, konden de spelers, de kinderen, *actief ontdekken* wat de tv met mensen doet. Het bleek te werken: we hadden een hoop lol en in het spel ging het echt over de televisie. De kinderen konden het conflict tussen (de belangen van) de tv en henzelf daadwerkelijk ervaren en uitvechten.

In deze fase van het project konden we verder met het onderzoek naar de rol van de tv, op weg naar: wat zit erachter de tv, of wat zijn de motieven van Jacques de Jager, de tv-baas. Stapsgewijs wilden we de kinderen op het spoor zetten naar een antwoord op deze vraag door Jacques in het projectverloop te introduceren. We noemden deze ingreep al bij de beschrijving van onze inhoudelijke lijn: fase 2, 'achter het glas'.

We hadden die gladder jongen een actieve rol toebedacht, waarin hij de kinderen zou vragen een toneelstukje te maken voor de tv. De verwickelingen die dat met zich mee zou brengen, zouden de kinderen spelenderwijs inzicht moeten verschaffen in de rol van de tv. En niet alleen rationeel inzicht ...

In een brief vroeg hij de kinderen een toneelstuk-

Overige dienstverlenende instanties

NIAM
Stichting Nederlands Instituut voor Audiovisuele Media
Sweelinckplein 33
2517 GN 's Gravenhage
tel. 070 - 600924
productie programma's, voorlichting en cursussen

Cultuurdienst
Nationale dienst voor culturele vorming in het jeugd- en jongerenwerk
Koningslaan 101
3583 GS Utrecht
tel. 030 - 517447
cursussen, voorlichting, verkoop en verhuur materiaal

je te maken voor zijn tv-programma 'thuis voor de buis'. De kinderen waren bereid tot meewerken en vanaf dat moment ontstond er een confrontatie tussen de kinderen en Jacques de Jager: De kinderen speelden, namen het op op de video en stuurden de bandjes naar Jacques. Jacques reageerde middels brieven en videobandjes, had kritiek.

Kritiek in eerste instantie op hoe er gespeeld werd, later ook op wat er gespeeld werd. De speltechnische kritiek namen de kinderen zich ter harte, ze oefenden met hulp van Teneeterbegeleiders op een goed en duidelijk toneelstukje. Ze werkten er hard aan en maakten iets waar ze achter stonden.

Hun toneelstukje ging over Ans Blauw die moest kiezen tussen Toppop kijken of met haar vriendinnen naar de gym gaan. De kinderen kozen voor naar de gym gaan. 'Je laat je vriendinnen toch niet zomaar in de steek!' Jacques was het er niet mee eens. Die kinderen moesten gewoon thuis blijven en tv-kijken, vond hij.

De klas werd woedend: ze werden al enkele weken aan het lijntje gehouden. Ze hadden genoeg van zijn brieven, zijn bandjes. 'Je kunt nooit wat terugzeggen! Als hij het dan allemaal zo'n troep vindt, dan komt hij zelf maar!'

En ... hij schreef terug dat hij het allemaal niet zo bedoeld had en dat hij wat van zijn kostbare tijd voor ze zou uittrekken. Hij kwam in een dure taxi. Hij was vriendelijk, althans in het begin, en hij wilde het probleem even snel de wereld uit helpen: ze moesten gewoon spelen wat hij zei. De kinderen lieten niet over zich heenlopen. Jacques wilde ze gebruiken voor zijn lol, voor zijn geld. Dat pikten ze niet. De gemoederen laaiden hoog op en Jacques vluchtte de klas uit. Nageroepen door de kinderen: 'Weg met De Jager!' Geschreeuw en kwaadheid gaan samen met gelach en plezier. Plezier vanwege het spel dat gespeeld wordt, maar ook kwaadheid, want of hij nou werkelijk bestaat of dat hij wordt gespeeld, ze hebben keihard gewerkt en ze menen het serieus: ze bepalen zelf wel wat er van hen op de tv moet en hoe dan.

Wat levert deze spelmethode op?

De leerervaring voor de kinderen lag in het spel zelf, in de confrontatie met Jacques. De kinderen reageerden steeds op hem, bepaalden wat ze zelf wilden, kwamen er steeds maar achter wie ze

voor zich hadden en voerden strijd tegen Jacques, strijd voor hun eigen belangen. Ze handelden in een *fictieve situatie*, maar ze *handelden echt*.

Leren kun je door ervaringen op te doen, door actief te handelen. Spel is daar een methode voor. Dat is een heel andere leerervaring dan over een onderwerp praten en horen. Bij spel is het echter (te) vaak zo, dat de beoogde leerervaring pas in het nagesprek aan de orde komt: spel is maar een opstapje om te *praten* over waar je het over wilt hebben.

In ons spel was er geen nagesprek nodig om te analyseren en om dát helder te krijgen waar het ons om ging. Op deze manier boden we de kinderen in het spel ook een *handelingsperspectief* aan: ze konden met hun ontdekkingen over Jacques, hun kwaadheid, hun belangen, hun argumenten iets doen, namelijk Jacques de school uitsturen. Dus niet een gesprek over 'wat je zou doen, als ...', maar doen!

Het spel bood de mogelijkheid gedrag te ontwikkelen in de vorm van verzet, om met de inzichten die ze in het spel hadden opgedaan ook *daadwerkelijk iets te doen*. In de realiteit had dat niet gekund. En de ervaring van het gewonnen hebben maakt sterk.

Een belangrijke ervaring in het spel vinden wij ook dat het mogelijk is geworden om niet-eigen-ervaringen van kinderen toch onderwerp te maken in een leerproces waarin ze door concrete ervaringen kunnen leren, onderzoeken. Niemand van ons kan de tv-wereld binnenstappen om erachter te komen hoe die in elkaar zit. Zeker met een klas kinderen is dat onmogelijk. Toch lijkt dat een geëigende manier om iets over die tv te weten te komen.

Door het spel creëren we die wereld zelf en staan we er met lijf en leden in. Niet afstandelijk, ver weg, de pratende docent of het 'leerzame' boek, maar er gebeurt iets met jezelf.

De methode van het spel is hier juist heel goed geschikt voor, omdat je door spel:

- een stukje werkelijkheid kunt nabootsen en
- de kinderen in die nagebootste werkelijkheid een *rol* kunt geven, zodat ze ervaringen kunnen opdoen die ze in het echt niet kunnen opdoen. Zo maak je tot ervaringswereld wat geen ervaringswereld was en kon zijn.

Tot slot

Zoals gezegd: in dit korte bestek was het slechts

mogelijk wat momenten uit het project aan te tippen. Een uitgebreid verslag van dit project kan men vinden in onze brochure 'Storing, één groot spel', althans, in het eerste gedeelte daarvan. Het tweede gedeelte bestaat uit elf speltheoretische en spelmethodische hoofdstukken. Concrete voorbeelden van verschillende spelsituaties uit het project worden daarin uiteengegafd, we zetten op een rijtje wat we er van vinden, wat we er

van geleerd hebben en welke vragen er resten. Deze brochure is te bestellen door overmaking van f 12,50 (incl. verzendkosten) op giro 3724779 t.n.v. TeJAter TeNEEter, Knollenpad 104, 6533 BJ Nijmegen. Ook voor informatie kan men op dit adres terecht. Bel maar eens op. We geven graag inlichtingen. Telefoon: 080 — 563918.

